

Búnquer de La Torre dels Encantats 1

Arenys de Mar

Ubicació

Comarca: Maresme
Lloc/Adreça: Torre dels Encantats
Emplaçament Puig de Castellar i de Sant Pere Abantó

Coordenades:

Latitud: 41.571367467822
Longitud: 2.5304482877254
UTM Est (X): 460853
UTM Nord (Y): 4602294

Classificació

Número de fitxa 08006 - 118
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Edifici
Estil / època: Contemporani
Segle XX
Any 1937
Estat de conservació Regular
Notes de conservació: No s'ha pogut comprovar el seu estat actual de conservació atès que no s'hi ha pogut accedir.
Protecció Legal
Tipus de protecció: BCIL
Accés Sense accés
Ús actual: Sense ús
Titularitat Privada
Titular: 08006A001000740000MO
Autoria de la fitxa Jordi Montlló Bolart
Data de registre de la fitxa: dj., 22/12/2022 - 18:44

Descripció

La descripció d'aquest búnquer s'ha fet a partir de l'article citat a la bibliografia (Grup de búnquers d'Arenys, 2011) ja que no s'ha tingut accés a la finca. El búnquer número 1 dels quatre existents a la zona es troba situat a la part sud del turó, concretament, sota l'era de davant de la torre medieval.

El perímetre exterior és format per un mur baix d'obra irregular de pedra (75 cm d'alçada), de forma semicircular, els extrems del qual s'adossen a dos pilars de fàbrica de maó massís (45 x 45 x 200 cm) que delimiten l'estructura coberta. La funció d'aquest mur era evitar que el canó anés turó avall quan la peça d'artilleria recuperés la posició original després del retrocés del tir.

Els dos pilars són coronats per una biga d'acer (5 m de llarg), revestida per rajola ceràmica, que forma un pòrtic que suporta un forjat unidireccional de biguetes autoportants i encadellat ceràmic. Aquesta coberta s'adapta a la topografia de l'entorn i als murs de contenció de pedra sobre els quals descansa la plaça abans esmentada. El cercol perimetral de la plataforma de formigó presenta nou ganxos, que tindrien com a funció subjectar una lona per camuflar el canó. L'accés a l'interior de l'estructura es feia des d'una rampa (1,10 m d'amplada x 2,10 m de llargada) situada a la part esquerra, delimitada pel mur de contenció de la plaça i un muret baix d'obra irregular de pedra.

La part porticada té una forma semicircular. Una porta amb arc de mig punt permet accedir a l'interior, sota l'àrea que delimita l'era. Al costat de la porta, hi ha una fornícula de forma quadrada. La part interna de l'estructura va ser utilitzada com a fresquera i per guardar bestiar durant els anys cinquanta. Posteriorment, durant l'època que va haver-hi un hort davant el búnquer, va servir per guardar eines agrícoles. En aquest moment, el gran accés que permetia entrar peces d'artilleria es va convertir en una porta (75 x 33 cm). Un testimoni ens parla de l'existència d'una habitació rectangular o quadrada, aspecte que no s'ha pogut comprovar.

Observacions:

El turó de la Torre dels Encantats (68 m), a l'oest del terme municipal d'Arenys de Mar, tocant a Caldes d'Estrac, és un dels vessants rocosos de naturalesa granítica que arriba fins a la línia de costa, entre ambdues poblacions. Les restes d'un poblat ibèric (s. V-I aC) ens mostren l'ocupació d'aquest indret des d'antic. A l'època medieval, a la part superior del turó, es va construir una torre (s. XIII), posteriorment fortificada amb una muralla circular (s. XVI), davant el perill dels pirates. Durant la Guerra Civil (1936-1939), s'hi va instal·lar un cos d'artilleria format per soldats de lleva, que depenia del de Mataró. L'Hotel Titus, davant la platja, acollia el quarter general on s'impartia la instrucció dels militars.

Història

La primera vegada que es posava damunt la taula la necessitat de documentar i estudiar les estructures defensives de la costa del Maresme de la Guerra Civil espanyola (1936-1939) fou l'any 1998 (Montlló, Jordi i Alay, Joan Carles, 1998). Anteriorment, als anys 80 del segle XX, Joan Carles Alay, ja havia començat a documentar gràficament aquests elements. En aquest article ja es planteja la qüestió de la construcció dels fortins i es posen exemples documentals i testimonis entrevistats que parlen de la participació de civils; però també de soldats. En un document del Consell Municipal de Premià de Mar, s'insta «a tots els ciutadans compresos en la mobilització general últimament decretada, que per imperatius de necessitat de guerra i defensa es trobaven en l'obligació ineludible de complir una o varies jornades de

treball de sis hores cada una quan així fossin requerits, mitjançant la presentació d'una tarja numerada, la qual es deurà entregar a petició de qualsevol dels companys que formen la Comissió, a l'efecte de que se li avaluï degudament quant estigui complint la jornada».

Montlló i Alay (op. cit. 1998) també expliquen el testimoni de Josep Arbiell i Ribera, reclutat per quintes a l'exèrcit republicà i destinat a Mataró, en el cos d'artillers. Es comenta que destinaven soldats a la construcció de búnquers, juntament amb voluntaris civils, sobretot de la CNT. El cos de guàrdia on estava destinat era la Torre dels Encantats, i el quarter a l'Hotel Titus. Un altre testimoni de Caldes d'Estrac comenta que el seu pare, Buenaventura Sobirà Salvanà, conegut com el menut de can Collet, feia de paleta a Caldetes i que va participar en la construcció dels búnquers de Caldetes i també en algunes poblacions veïnes.

L'any 2012, Josep Clarà publica un treball de síntesi sobre la situació dels búnquers a la costa catalana. I, l'any següent, es defensa una tesi doctoral sobre el tema (Adrián Cabezas, 2013).

A l'article del Grup de búnquers d'Arenys (2011) es publica la informació oral facilitada per Joaquim Font que, abans de marxar cap a primera línia del front, va estar destinat a Caldetes, a la 6a bateria, emplaçada al cim de la Torre dels Encantats. Font comentà que les bateries que s'usaven per defensar la costa eren canons molt antics, anomenats de «metxa llarga», amb els quals només es podia disparar un obús cada vint-i-cinc o trenta segons, fet que donava un marge molt ample perquè els vaixells feixistes poguessin girar cua i dirigir-se mar endins sense cap perill per a la seva integritat. Font dubta que amb aquells canons tan atrotinats es pogués arribar a una distància tan llarga. És a dir, en el cas d'una incursió ben organitzada a les nostres costes, aquelles bateries no haurien servit per a res. D'altra banda, hi ha testimonis que ens comenten la utilització d'algun dels búnquers com a refugi antiaeri i la possible existència d'un passadís que anava de la part alta del turó fins a l'Hotel Titus o la pròpia platja.

Acabada la guerra, durant els anys quaranta, un petit grup de soldats de lleua va continuar a la zona. Un cop van marxar, les estructures van ser aprofitades com a fresqueres o per a tasques agrícoles.

Bibliografia

ALAY, Joan Carles i MONTLLÓ, Jordi (2013). Les fortificacions de la Guerra Civil espanyola a Premià de Mar: els anys passen per a tothom. *Sessió d'Estudis Mataronins*, 2013, Núm. 29, p. 13, <https://raco.cat/index.php/SessioEstudisMataronins/article/view/271089>

AMAT I TEIXIDÓ, Jordi (2011). El búnquer a la platja de les dunes de Santa Susana (1938). *Sessió d'Estudis Mataronins*, 2011, Núm. 27, p. 29-31, <https://raco.cat/index.php/SessioEstudisMataronins/article/view/250217>

AMAT I TEIXIDÓ, Jordi (2014). *Retalls de la Guerra Civil al Maresme (1936-1939)*. Canet de Mar: Edicions els 2 pins.

BRUGUERA I RIERA, Ramon (2015). La recuperació del búnquer de la platja del Cavaió (Arenys de Mar). *Trobada d'Entitats de Recerca Local i Comarcal del Maresme*, 2015, Núm. 9, p. 191-197, <https://raco.cat/index.php/TrobadaMaresme/article/view/314833>.

CABEZAS SÁNCHEZ, Adrián (2013). La defensa de la costa a Catalunya durant la Guerra Civil (1936-1939), tesi doctoral disponible a <<https://www.tdx.cat/handle/10803/129446>>

CABEZAS SÁNCHEZ, Adrián et alii (2019). Enemic a la vista. La defensa de la costa del Maresme (1936-1939). Arenys de Mar: Ajuntament d'Arenys de Mar.

<https://museu.arenysdemar.cat/ca/publicacions/publicaci%C3%B3-dexposicions-enemic-la-vista-la-defensa-de-la-costa-del-maresme-1936-1939>

CLARA, Josep (2012) *Els búnquers de la Costa Catalana, Patrimoni militar en temps de guerra (1936 – 1939)*. Col·lecció Camí Ral, 35. Barcelona: Editorial Dalmau.

GRUP BÚNQUERS ARENYS (2009). «Els búnquers de la platja de la Musclera* (Arenys de Mar)». *Sessió d'Estudis Mataronins*, 2009, Núm. 25, p. 63-79,

<https://raco.cat/index.php/SessioEstudisMataronins/article/view/179381>

GRUP BÚNQUERS ARENYS (2010). «Els búnquers del Cavaió (Arenys de Mar)». *Sessió d'Estudis Mataronins*, Núm. 26, p. 203-217, <https://raco.cat/index.php/SessioEstudisMataronins/article/view/223899>

GRUP BÚNQUERS ARENYS (2011). «Els búnquers de la Torre dels Encantats.». *Sessió d'Estudis Mataronins*, 2011, Núm. 27, p. 33-35,

<https://raco.cat/index.php/SessioEstudisMataronins/article/view/250218>

JULIÀ SALA-BELLSOLELL, Jordi (2019). Atalaiant l'horitzó: la 6a bateria de la Torre dels Encantats entre Caldes d'Estrac i Arenys de Mar durant la Guerra Civil; dins *Enemic a la vista. La defensa de la costa del Maresme (1936-1939)*. Arenys de Mar: Ajuntament d'Arenys de Mar, pp. 37-44.

MONTLLÓ BOLART, Jordi; ALAY, Joan Carles (1998). «Els búnquers del litoral del Maresme. Un element patrimonial a punt de desaparèixer». *Sessió d'Estudis Mataronins*, 1998, Núm. 15, p. 33-36,

<https://raco.cat/index.php/SessioEstudisMataronins/article/view/113302>.

Enllaços d'interès:

[El Punt / Avui](#)

[Sota les bombes. Escenaris de la Guerra Civil a Arenys de Mar](#)

[Grup de búnquers d'Arenys de Mar](#)

